

Llum de guerra - Michael Ondaatje

Durant un bon nombre de pàgines, el lector de *Llum de guerra*, l'última novel·la de Michael Ondaatje, no acaba de copsar el que està llegint, ja que el narrador és un personatge que recorda com veia el món als quinze anys, quan estava desinformat tant sobre el que succeïa al seu voltant com sobre les causes últimes dels canvis. En la segona part del llibre, aquest narrador ha crescut, i quan omple les llacunes que tenia durant l'adolescència el lector les omple amb ell. Com sol passar, la resolució disminueix el gran nombre de desenllaços que el plantejament suggeria, de manera que, com tants finals, resulta decebedor. Potser per evitar-ho, l'autor proveeix un cert nombre de submotius que encuriöseixen el lector i resten pes a l'argument principal.

“L'any 1945 els nostres pares van marxar i ens van deixar al càrrec de dos homes que podrien haver estat delinqüents”. Aquesta és la primera frase del llibre: som a Londres, i Nathaniel, de catorze anys, i la seva germana de setze han d'aprendre a conviure amb uns personatges foscos i evasius, mancats de motivacions conegudes i potencialment perillosos. Abans de marxar, els pares els asseguren que per raons laborals han de passar un any a Singapur, però al cap de poc temps troben a casa la maleta de la mare amb tota la roba intacta, un descobriment que els fa dubtar del que els han explicat, i no només pel que fa referència al viatge. En aquell Londres devastat per la guerra, Nathaniel treballa de rentaplats i ascensorista, i de mica en mica s'introdueix en el que anomena “criminalitat de baix nivell”, que es concreta en el contraban de gossos de cursa. Aquesta primera part acaba amb un esclat de violència que afecta éssers pròxims al narrador.

En la segona part, que no segueix l'ordre cronològic però que se situa als anys cinquanta, ens assabentem que Nathaniel va abandonar Londres i que després va passar a treballar per al Ministeri d'Affers Estrangers. És aquí on les peces van encaixant. Durant la guerra, la mare havia treballat com a operadora de ràdio per a les forces aliades. Després va desplaçar-se als Balcans, Itàlia i Jerusalem per dur a terme missions especials, ja que una vegada acabada la guerra va caldre neutralitzar partisans que continuaven lluitant, en ocasions contra els interessos de la Gran Bretanya: en temps de pau no era tan fàcil franquejar els límits com durant la guerra. En el decurs de la seva nova feina al Ministeri, Nathaniel ressegueix amb dificultats el rastre de la mare i va comprenent la mena de vida que ha portat. És així com va resolent tot de petits misterios que anys enrere no comprenia.

Claudio Magris ha escrit que tenir una identitat doble o, en altres paraules, dur una doble vida, pot dur-nos a suposar que es tracta d'una vida més rica i més complexa. Aquesta dedicació, així com el balanç de pèrdues i guanys –sobretot morals- que se'n deriven ha estat un tema rellevant en la literatura de l'últim mig segle. No és estrany que Graham Greene hagi explorat repetidament els topants ètics de la vida de l'espia, ni que *Libra*, el millor llibre de Don DeLillo, se centri en la dificultat de dilucidar la identitat d'un home tan esmunyedís com Lee Harvey Oswald. Tot just tres anys enrere, Jean Echenoz va novel·lar a *Enviada especial*, des d'una òptica lúdica i distant, un cas peculiar d'espionatge. Sigui com sigui, l'obra més pròxima a *Llum de guerra* que hem llegit és *L'expedient de la meva mare*, d'András Forgách, ja que admeten el mateix resum: un home descobreix que quan era petit la seva mare era una espia. En aquestes mateixes pàgines ja vam suggerir que el caos aparent del llibre de Forgách reflectia el desgavell mental del fill a qui trontollen tots els records i totes les conviccions (o, més ben dit, que dubta de la sinceritat de la seva mare en tots els records, i de la solidesa de les seves pròpies conviccions, ja que ignorava una part important de la identitat dels seus pares). La diferència principal entre els dos llibres és que Forgách dóna forma a la seva experiència, mentre que Ondaatje crea la trama a partir d'una combinació de recerca i invenció. A la nota final de *Llum de guerra* ens assabentem de l'existència d'un llibre improbable que s'hi esmenta, *The Roof-Climber's Guide to Trinity*, dirigit als estudiants interessats a escalar de nit els murs del Trinity College, o de *London's Lost Rivers*, que per cert és la traducció exacta d'un llibre que Javier Calvo va publicar fa uns anys. Les curses de llebrers o els preparatius per al dia D són altres temes secundaris que han interessat l'autor i que ha aconseguit encaixar en un llibre recomanable però que guanya dispersió conforme l'anem llegint, i on, com sol passar en la literatura, pesa més l'ofici que l'experiència de l'autor, ja que ens sap seduir amb temes que no tenen gaire relació amb la trama principal. Com a lectors, busquem més el plaer que la subjecció fèrria a l'argument principal, i Ondaatje ens procura plaer, de manera que no ens queixarem pas.

Al contrari que *L'expedient de la meva mare*, la novel·la de Michael Ondaatje no incorpora informes d'espionatge ni notes a peu de pàgina, però tampoc acaba de respondre totes les preguntes que es formula el lector, potser perquè el narrador tampoc aconsegueix respondre-se-les a si mateix. Topem novament amb la indagació que emprèn un fill sobre els motius que van dur la seva mare a enganyar-lo, a ell i a part de la família, a traïr la seva relació per obtenir un benefici major, sigui nacional o

ideològic. En particular, el fill es pregunta per la validesa dels mètodes que la mare seguia i per la validesa de les raons que tenia durant una època (els anys de la guerra) que ja no existeix. En els dos casos sobta també l'escàs reconeixement de tantes mentides dites i de tants sacrificis fets en nom d'un Estat que es mostra olímpicament desagraït. Ondaatje aconsegueix crear personatges secundaris que, ens permeten albirar des de fora com deu ser la vida d'un espia professional. Ens referim, per exemple, a la científica aventurera Olive Lawrence, o a Marsh Felon, el noi que va caure literalment del cel.

En la segona part del llibre el pare i la germana del protagonista es mantenen en la penombra, i també les figures que tenen més protagonisme conserven uns quants punts foscos. Uns quants enigmes del passat, però, es resolen a la vista dels nous descobriments que fa Nathaniel. Potser per evitar que ens fem preguntes massa difícils, Ondaatje prefereix acabar la novel·la amb una subtrama desvinculada dels conflictes d'identitat.

Michael Ondaatje va néixer el 1943 a Ceilan (actualment Sri Lanka) i després de viure al Regne Unit es va instal·lar al Quebec el 1962. Va començar escrivint poesia, però és més conegut per les novel·les, sobretot per *El pacient anglès*, una altra ficció sobre identitats ocultes que va obtenir el Booker Prize el 1992 i va ser duta al cinema el 1996 per Anthony Minghella. *Llum de guerra*, la seva setena novel·la, l'ha publicat Pere Sureda, un editor de llarga experiència que, després de passar per Montesinos, Edicions B i el Grup 62, ofereix una quarta part del catàleg de Navona en català. El jove Lluís Sepúlveda, ha sabut traduir l'anglès original a un català dúctil i genuí.